

ALBERT NOWACKI

TWÓRCZOŚĆ ŁESI UKRAINKI W RECEPCJI PROF. STEFANA KOZAKA

Jeżeli pokusilibyśmy się o stworzenie listy postaci, które miały największy wpływ na kształtowanie się oblicza współczesnej literatury ukraińskiej, z pewnością nie mogłoby zabraknąć na niej nazwiska Łesi Ukrainki, jednej z najwybitniejszych osobistości nowożytnej literatury ukraińskiej, poetki i dramatopisarki działającej na przełomie XIX i XX wieku. Jej twórczość była niewątpliwie katalizatorem, a nierzadko i motorem przemian zachodzących w ukraińskim procesie historycznoliterackim przełomu wieków. Pisarka brała udział w kształtowaniu sumień wielu współczesnych sobie autorów oraz licznych kręgów czytelniczych przygotowując je na przyjęcie nowych prądów myślowych z Europy Zachodniej. Za pośrednictwem swej działalności pisarskiej pragnęła przeszczepić na grunt ukraiński najnowsze zdobycze sztuki, kultury i społecznej myśli europejskiej. Świadoma tego, że kultura ukraińska została w sposób bezwzględny i brutalny sztucznie oddzielona od zawsze w niej obecnych korzeni europejskich, starała się – jak powiada Florian Nieuważny – wydobyć ją z zaścianka i prowincjonalizmu, wierząc, że „naród ukraiński jest zdolny przyswoić sobie obce wartości z pożytkiem dla własnej tradycji i dzięki temu włączyć się do ogólnoeuropejskiego dorobku kulturowego”¹.

Niemal sto lat po śmierci Łesia Ukrainka wciąż żyje w świadomości swoich rodaków, o czym dobitnie świadczy fakt, iż w przeprowadzonej w 2003 roku ankiecie, która miała na celu sprawdzenie, kogo naród uważa za „najwybitniejszych Ukraińców wszechczasów”, jej nazwisko znalazło się na wysokim, czwartym miejscu w otoczeniu takich wybitnych osobistości, jak ukraiński

DR ALBERT NOWACKI – adiunkt w Katedrze Literatury Ukraińskiej Instytutu Filologii Słowiańskiej KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, e-mail: anowacki@kul.pl

¹ *Fenomen Łesi Ukrainki*, [w:] Ł. U k r a i n k a, *Pieśń lasu*, wybór i wstęp F. Nieuważny, Warszawa 1989, s. 5-6.

wieszcz narodowy Taras Szewczenko, hetman Bohdan Chmielnicki, bokserzy bracia Kliczko, wybitny ukraiński historyk Mychajło Hruszewski, czy powszechnie znany piłkarz Andrij Szewczenko². Jej spuścizna literacka, o której Jurij Szerech napisał, iż bez niej nie tylko pełna historia literatury, lecz także i pełna historia filozofii ukraińskiej byłaby niemożliwa³, wciąż inspiruje wielu badaczy nie tylko z Ukrainy, lecz także i poza jej granicami, w tym również uczonych polskich.

Pierwsze wzmianki zarówno o samej osobie, jak też i dziedzictwie Łesi Ukrainki, pojawiły się w ukazującym się w międzywojniu „Biuletynie Polsko-Ukraińskim”⁴, jednakże poważne prace naukowe poświęcone tej ukraińskiej poetce pojawiły się w zasadzie dopiero w latach 70. ubiegłego wieku. Sporo uwagi poświęcili jej w swych artykułach Marian Jakóbiec⁵ i Florian Nieuważny⁶, a także warszawski uczony – Stefan Kozak, który poczynając od 1971 roku poświęcił tej wybitnej postaci w sumie siedem prac⁷.

Należy w tym miejscu podkreślić, iż pierwsza praca S. Kozaka pojawiła się już w latach siedemdziesiątych, a więc w czasie, gdy w Polsce od dawna panował ustrój komunistyczny, który ze swej natury z ogromną nieufnością, a najczęściej z otwartą wrogością odnosił się do wszystkiego, co zahaczało o problematykę ukraińską. Jak wspomina sam Profesor,

² Zob. O. Забушко, *Notre dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій*, Київ 2007, s. 31.

³ Zob. Ю. Шерех, *Театр Лесі Українки чи Леся Українка в театрі?*, [w:] *т е н ь е, Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології*, t. I, Харків 1998, s. 383-384.

⁴ *Ku czci Łesi Ukrainki*, „Biuletyn Polsko-Ukraiński” 1933, nr 34-35, s. 13. R. Żachowski, *Kobiety w literaturze ukraińskiej*, „Biuletyn Polsko-Ukraiński” 1934, nr 26, s. 7; nr 27, s. 3. Podaję za: *Bibliografia zawartości Biuletynu Polsko-Ukraińskiego za lata 1932-1938*, www.ispan.waw.pl/za_klitkul/pacluk/bpu1.html

⁵ *Literatura ukraińska*, Warszawa 1962, s. 505-507; *т е н ь е, Łesia Ukrainka i polska literatura romantyczna*, „Slavia Orientalis” 1971, nr 4, s. 371-378.

⁶ *Prometeizm Łesi Ukrainki*, „Slavia Orientalis” 1971, nr 4, s. 379-393; *т е н ь е, Od rodzinnych źródeł ku europejskim. Prometeizm Łesi Ukrainki*, [w:] *т е н ь е, O poezji ukraińskiej. Od Iwana Kotlarewskiego do Liny Kostenko*, Białystok 1993, s. 48-63.

⁷ S. Kozak, *Łesia Ukrainka na tle epoki*, „Slavia Orientalis” 1971, nr 4, s. 355-369; *т е н ь е, Łesia Ukrainka*, [w:] *Л. Українка, „Kassandra” i inne dramaty*, wybór i posłowie S. Kozak, wstęp W. Kubacki, przeł. S. Bury, Kraków 1982, s. 365-374; *т е н ь е, Неоромантизм Лесі Українки*, „Вісник Академії наук України” 1992, nr 5, s. 31-37; *т е н ь е, Концепція Лесиного слова*, „Slavia Orientalis” 1993, nr 2, s. 283-295; *т е н ь е, Неоромантична концепція слова Лесі Українки*, „Сучасність” 1993, nr 2, s. 138-144; *т е н ь е, Концепція Лесиного слова*, [w:] *Календар „Благовіста”*, Górowo Paweckie 1996, s. 145-157.

[...] w czasach komunistycznych zajmowanie się Ukrainą było zajęciem podejrzanym, nawet niebezpiecznym, czego doświadczyłem na własnej skórze [...]. Jako ukrainista przez siedemnaście lat nie mogłem wyjechać na Ukrainę, ponieważ w Kijowie i Moskwie uznano mnie za rewizjonistę, rewidującego „przodującą marksistowską naukę radziecką”⁸.

Mając więc na uwadze powyższe okoliczności musimy pamiętać i o tym, iż omawiane dalej prace to nie tylko gruntowne i wnikliwe studia naukowe nad twórczością Łesi Ukrainki, ale też i wyraz odwagi autora, którą wykazał, podejmując tak niepopularną naówczas problematykę badawczą.

Szczególną uwagę zwracają badania Stefana Kozaka, który postanowił przybliżyć polskiemu czytelnikowi nie tylko dorobek literacki, lecz także i samą postać Łesi Ukrainki. Pierwszą jego pracą był opublikowany w 1971 roku w kwartalniku „Slavia Orientalis” artykuł *Łesia Ukrainka na tle epoki*⁹. Ogromną wartością wspomnianej pracy jest umieszczenie omawianej problematyki w niezwykle szerokim kontekście kulturowym, historiozoficznym i społeczno-politycznym, przez co przeprowadzone analizy stają się wnikliwe, wieloaspektowe i dają głębszy ogląd poruszanych tam kwestii.

Badacz rozpoczyna od nakreślenia klimatu politycznego, społecznego i intelektualnego epoki. Jak stwierdza,

piśmiennictwo przełomu XIX i XX wieku miało dwa aspekty: ukraiński i europejski. Aspekt ukraiński jest bogaty w tradycję i bardzo płodny, jednocześnie zaś specyficzny, bo wywodzący się z tragicznych dziejów narodu i ukształtowany przez określony model odczuwania narodowego [...]. W piśmiennictwie ukraińskim współlistniały – obok tradycyjnych ukraińskich postaw ideowo-estetycznych – zdobycze europejskich kierunków, które ujawniły się już w literaturze barokowej i romantycznej, zwłaszcza zaś okresu modernizmu¹⁰.

Jest to niesłychanie celne spostrzeżenie, bowiem żywiłowo rozwijająca się literatura ukraińska, ze szczególną intensyfikacją w dobie romantyzmu, natrafiła na poważną przeszkodę na drodze swego rozwoju w postaci ideologii narodnickich. W dziewiętnastowiecznej kulturze ukraińskiej narodnictwo było bezsprzecznie ideologią dominującą, u fundamentów której legło przekonanie o prymacie narodu. Owo zjawisko występowało także w literaturach innych narodów,

⁸ A. L o m p a r t, *Ukraina, moja miłość. Rozmowa z prof. Stefanem Kozakiem, kierownikiem Katedry Filologii Ukraińskiej UW*, „Uniwersytet Warszawski” 2003, nr 4, s. 6.

⁹ K o z a k, *Łesia Ukrainka na tle epoki*.

¹⁰ Tamże, s. 357.

lecz na gruncie ukraińskim zdołało opanować wszystkie chyba poziomy życia intelektualnego. Jak objaśnia Sołomija Pawłyyczko, ukraińskie narodnictwo było ideologią polityczną, która stopiła się z narodnictwem literackim, co w konsekwencji zaowocowało ukształtowaniem się swoistego modelu kreacji artystycznej oraz wytworzeniem oryginalnego stylu literackiego i w następstwie wytyczyło kierunki rozwoju krytyki literackiej¹¹. W swej początkowej fazie idee narodnicze ożywiły ukraiński dyskurs kulturowy, gdyż zakładały, że odrodzenie, które naonczas przeżywała literatura ukraińska, to także odrodzenie narodu ukraińskiego. Wobec braku własnego państwa, literaturze przeznaczono pełnienie roli jego substytutu, *ergo* – pisać w odpowiednim stylu i tematyce, to tworzyć realną Ukrainę. Model ten, zapoczątkowany przez pisarzy-romantyków, a potem kontynuowany przez realistów, zrodził wielką literaturę Szewczenki, Kostomarowa, Kulisza, kształtował idee Bractwa Cyrylo-Metodiańskiego i konsolidował Ukraińców wokół takich wartości, jak język, religia, tradycja, symbolika, muzyka, taniec i folklor, które przecież, jak podpowiada Stanisław Kowalczyk¹², są wyznacznikami kultury narodowej.

Schyłek wieku XIX to czas, kiedy idee narodnicze zaczynają tracić na swej aktualności i ulegają degeneracji, w wyniku czego, jak zaznacza Sylwia Wójtowicz, „do kultury ukraińskiej, podobnie jak do innych kultur europejskich u progu nowego stulecia, przeniknęła atmosfera zwątpienia, wyczerpania i niepokoju o niejasną przyszłość w obliczu dotychczasowych wartości”¹³. Do głosu zaczęli dochodzić pisarze pragnący zmienić zastaną rzeczywistość. Stefan Kozak wymienia wśród nich także postać Łesi Ukrainki, która, wychodząc naprzeciw potrzebom czasu, zaczęła poszukiwać nowych form wyrazu artystycznego. Znalazła ją, zdaniem badacza, w estetyce neoromantycznej o czym świadczy przytoczony przez niego fragment eseju pt. *Nowy dramat społeczny*:

Stary romantyzm dążył do wyzwolenia z tłumu jednostki wyjątkowej, bohaterskiej, naturalizm uważał ją za bezgranicznie zależną od tłumu, który kieruje się prawem konieczności oraz tym, kto potrafi z tego prawa wyciągnąć dla siebie najwięcej korzyści [...]; neoromantyzm dąży do wyzwolenia jednostki z tłumu, pragnie rozszerzyć jej prawa, daje możliwość dobierania sobie partnerów albo – jeśli to jednostka wyjątkowa i przy tym aktywna – daje jej możliwość podnosić do swego poziomu innych, a nie zniżać się do ich poziomu i stać przed alternatywą moralnej samotności albo moralności kolektywnej¹⁴.

¹¹ С. П а в л и ч к о, *Дискурс модернізму в українській літературі*, Київ 1999, s. 27-28.

¹² *Filozofia kultury*, Lublin 1966, s. 33.

¹³ *Dramatopisarstwo Łesi Ukrainki. Horyzont aksjologiczny refleksji kulturowych*, Wrocław 2008, s. 12.

¹⁴ *Łesia Ukrainka na tle epoki*, s. 359.

Umiejscowiwszy zatem postać autorki *Kassandry* na tle epoki, uczony przystępuje następnie do analizy głównych dominant jej twórczości. Już na wstępie badacz czyni niesłychanie cenne spostrzeżenie, że „mimo tragicznego życia Łesia Ukrainka nie była jednak twórcą sztuki tragicznej”¹⁵. Nawiązuje w ten sposób do biografii poetki, która przez większą część swojego życia zmagą się z nieuleczalną natenczas gruźlicą. W analizowanej pracy autor sygnalizuje, że dorobek literacki ukraińskiej dramatopisarki rozpatrywać będzie dwójako: „jako [...] zjawisko powstałe w określonym kontekście czasowym, w określonych warunkach społecznych i historycznych – oraz [...] indywidualną drogę życiową i artystyczną twórcy, dla którego poezja stała się formą istnienia, tego głębszego, duchowego”¹⁶.

Stefan Kozak zwraca uwagę na niezwykle bliski związek Łesi Ukrainki z nurtem literatury zaangażowanej w wielkie sprawy historii i bolesne doświadczenia narodu. Podkreśla on jednak, iż pisarka wyłamuje się z przyjętej naówczas postawy rozważania sytuacji niewoli, rozpamiętywania klęsk i czynienia z owych spraw „świątyni narodowej”, gdyż taka postawa prowadzi jedynie do paraliżu woli narodu, a nawet więcej – czyni zeń niewolnika. Badacz uważa, że pisarka dostrzegła, iż taki wykreowany przez ukraińską tradycję model „cierpiętniczego patriotyzmu” stał się schronieniem dla „błogiego umysłowego lenistwa”¹⁷. Swoje tezy popiera licznymi przykładami wyekscerpowanymi z utworów Ukrainki, przywołuje więc postać Neofity z dramatu *W katakumbach*, Kassandrę z dramatu pod jednobrzmiącym tytułem oraz Tircę z utworu *Na ruinach*. Wszyscy wspomniani bohaterowie buntują się przeciw niewolniczemu zhańbieniu, dobrowolnej niewoli, walczą o prawo do życia w społeczeństwie, gdzie godność ludzka byłaby wartością najwyższą i najcenniejszą. Takie założenie jest – jak powiada S. Kozak – „wyszydzeniem bezczynności i nawoływaniem do przebudzenia się z letargu i stawienia czoła niewoli i narodowemu pohańbieniu”¹⁸.

Za pomocą licznych cytatów badacz przekonująco udowadnia tezę, że Łesia Ukrainka świadomie sięgnęła do romantycznej koncepcji poezji płynącej z przekonania, iż poeta jest człowiekiem walczącym, niosącym odpowiedzialność za duchową egzystencję narodu, że jest przewodnikiem swego narodu. Korzeni takiej postawy upatruje badacz w idei „artist-novel”, czyli modernistycznej kon-

¹⁵ Tamże, s. 361.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Zob. tamże, s. 362.

¹⁸ Tamże.

cepcji sztuki artystowskiej¹⁹. O słuszności powyższego wyводу przekonują liczne późniejsze badania spuścizny literackiej tej wybitnej pisarki ukraińskiej. Jak powiada Jarosław Poliszczuk, w swej twórczości poetka unaocznia leżący u podstaw poetyki modernistycznej dysonans pomiędzy silną jednostką twórczą a inercyjnym społeczeństwem²⁰. Jej bohaterowie to postacie tragiczne i dysponujące silną wolą. To wyraziciele sumienia i moralności narodu. Najczęściej nie pragną zmieniać historii czy prowadzić walki w pierwszym szeregu, gdyż ich rola, jak podkreśla przywołany tu badacz ukraiński, jest o wiele ważniejsza: mają oni odwagę, by stanąć oko w oko z zadaną fatalną rzeczywistością, co czyni je postaciami na miarę swych czasów w wymiarze ogólnoludzkim, sprawia, że stają się podobne do modernistycznego bohatera faustowskiego²¹. W ten model wpisują się jako żywo zauważone przez Stefana Kozaka postacie Neofity czy Kassandry.

Warto przy okazji wspomnieć o sposobie praktycznej realizacji przyjętych pryncypiów estetycznych oraz idei historiozoficznych. Zarówno w swojej poezji, jak też i w utworach dramatycznych, poetka chętnie sięgała po motywy mitologii antyku europejskiego oraz obrazy biblijno-chrześcijańskie, nie stroniła także od obrazów czerpanych z rodzimej historii, eksploatowała również popularne w innych literaturach wątki i legendy, czemu wyraz dała w takich utworach, jak *Baśń jesienna*, *Kamienny książę*, *Pieśń leśna*. Pisze o tym w jednej ze swych prac Stefan Kozak, jednakże przy tej okazji wnikliwe oko badacza pozwala mu na dokonanie ważkiego spostrzeżenia, a mianowicie, iż wszystkie wykorzystywane przez dramatopisarkę motywy w jej dziełach stanowią alegorię losów Ukrainy²². Podkreśla on, że na szczególną uwagę zasługuje sam sposób realizacji tak przedstawianej tematyki przez autorkę *Babilońskiej niewoli*, który w swej istocie stanowi przykład jej autorskiej poetyki. Polega ona mianowicie, jak pisze badacz, na mieszanii różnych aspektów realności z elementami dawnej historiozofii, zwłaszcza antycznej i biblijnej, na swego rodzaju „żonglowaniu” chwilą obecną i wielką perspektywą historyczną z jednoczesnym przekształcaniem codzienności w argument w politycznej, moralnej i filozoficzno-historycznej dyskusji²³. W praktyce koncepcja urzeczywistniana jest przez zastosowanie przez poetkę tropów przyległości metonimicznej, czyli innymi słowy, przyległości obrazów

¹⁹ Tamże, s. 363.

²⁰ Я. Поліщук, *Міфологічний горизонт українського модернізму*, Івано-Франківськ 2002, s. 143.

²¹ Por. tamże, s. 144-145.

²² Козак, *Концепція Лесиноного слова*, „Slavia Orientalis” 1993, nr 2, s. 289.

²³ Zob. t e n ż e, s. 290.

z dziejów starożytnych, średniowiecznych i nowożytnych z wydarzeniami ukraińskiej historii i sytuacji społeczno-kulturalnej. Takie świadome sięganie wstecz, dotykanie tradycji i źródeł kultury w celu unaocznienia zjawisk minionych epok z próbą ich modelowania i aktualizowania to – zdaniem Stefana Kozaka – nic innego, jak kolejny dowód na neoromantyczną proveniencję poezji Łesi Ukrainki²⁴.

Panujące u schyłku wieku XIX nastroje, w tym także głoszona na gruncie ukraińskim przez narodników ideologia, doprowadziły w końcu do kryzysu tradycyjnego historyzmu racjonalnego, dla którego alternatywą miało być modernistyczne zwrócenie się do mitologii. Jak pisze Poliszczuk,

ірраціональний погляд на історію співвідносився з естетичними засадами мистецького модерну. Замість лінійно-однозначного сприйняття часу розвивалося інше, універсально-синтетичне, що мало охопити дійсність, пам'ять, мрію, сон не в ієрархічній залежності, а в їх самоцінності та внутрішній концептуальності з погляду людського буття²⁵.

Fakt ten nie umknął uwagi polskiego badacza. Pisze on, że poetyka modernistyczna przypisywała mitowi sens o wiele głębszy niż historii, sens wiedzy wyjaśniającej tajemnicę dziejów społeczeństw i jednostek. W micie – powiada badacz – upatrywano siłę oddziałującą na kształtowanie się zbiorowej świadomości narodów. Zainteresowania mitologią dodatkowo podsycaly rozwój antropologii kulturowej, religioznawstwa, mitologii porównawczej²⁶.

Drobiazgowo zarysowanie gruntu, na którym wyrastała chęć poszukiwania odpowiedzi w antycznych mitach, pozwoliło uczonemu na umiejscowienie na tym tle Łesi Ukrainki i jej spuścizny literackiej.

Pragnę nadmienić – pisze Stefan Kozak – iż sposób, w jaki realizuje pisarka temat mitologiczny (antyczny bądź biblijny), świadczy o jej szerokim zainteresowaniu tragedią wielkich bohaterów i zbiorowości, do której czuła się przynależna. Od bezpośrednich inspiracji tymi tragediami zaczynała się droga Łesi Ukrainki, prowadząca do wielkich i całkowicie oryginalnych kreacji bohaterskiego mitu²⁷.

W świetle przeprowadzonych analiz wielu utworów dramatopisarki warszawski badacz konkluduje, że mit starożytny jest niewątpliwie jednym z istotnych komponentów pisarstwa Łesi Ukrainki, i to, jak zaznacza, „zarówno w planie

²⁴ Tamże.

²⁵ Dz. cyt., s. 216.

²⁶ *Łesia Ukrainka na tle epoki*, s. 367.

²⁷ Tamże, s. 367-368.

światopoglądowym, jak i artystycznym”²⁸. W analizowanych pracach wszechstronnie przedstawiono literackie pokrewieństwa dramatów autorki *Kassandry*, umieszczając je obok utworów dramatycznych Stanisława Wyspiańskiego. Nie znaczy to jednak, że dramaturgia Ukrainki była zjawiskiem epigońskim, przeciwnie, badacz z całą mocą podkreśla jej autonomię pisząc:

mimo pokrewieństw literackich jej dzieło twórcze nie stało się imitacją żadnego z głośnych utworów literatury starożytnej i powszechnej. Zasięgiem swej myśli, problematyki i wyrafinowanym kunsztem literackim ogarnęła wszystkie epoki; oświetlając je swym geniuszem wyrażała też niepokój o przyszłość dwudziestowiecznej zbiorowości, cywilizacji i kultury²⁹.

Z przeanalizowanych prac prof. Stefana Kozaka wylania się zatem obraz Łesi Ukrainki jako wybitnej indywidualności twórczej, która w swej pisarskiej ewolucji przeszła drogę od elementów poetyki narodnickiej do całkowicie autonomicznych i autorskich koncepcji romantycznych w recepcji modernistycznej. Badacz zauważa, że niebywałą zasługą pisarki było zepchnięcie rodzimej literatury z narodnickiej mielizny na głębokie wody modernizmu europejskiego oraz ubogacenie jej w rozliczne motywy wyjęte z tekstów chrześcijaństwa i mitologii antycznych. Najważniejsze jednak wydaje się zwrócenie uwagi na zaproponowaną przez poetkę nową koncepcję pisarza-indywidualności twórczej, wznoszącego się ponad przeciętną masę geniusza o silnej woli europejskiego Fausta, którego zadaniem jest budzić śpiące umysły i nawoływać do czynu. Analizowane tu prace mają jeszcze i tę zaletę, że przeprowadzone w nich wnikliwe analizy są na tyle rzetelne, iż pomimo upływu wielu lat nie tracą nic ze swej aktualności i świeżości myśli naukowej.

Z dzisiejszej perspektywy wiemy, że zainicjowane m.in. przez Stefana Kozaka prace badawcze nad spuścizną literacką Łesi Ukrainki są przez polskich ukrajinistów kontynuowane, bowiem większe zainteresowanie ową tematyką ożywiło się jeszcze w latach 80. i 90., o czym świadczą teksty Ryszarda Łuznego i Zbigniewa Barańskiego oraz antologie w przekładzie na język polski³⁰, a także już u progu XXI wieku, by wspomnieć monografię Sylwii Wójtowicz³¹ oraz artykuły

²⁸ Tamże, s. 368.

²⁹ Tamże, s. 369.

³⁰ Na temat polskiej recepcji i przekładów twórczości Łesi Ukrainki na język polski zob. M. R e d a, *Polska recepcja twórczości Łesi Ukrainki*, [w:] *Między Wschodem a Zachodem. Z dziejów kultury pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego*, red. W. Kołbuk, A. Nowacki, L. Puszak, Lublin 2010, s. 295-302.

³¹ Dz. cyt.

i stosunkowo niedawno obronioną pracę doktorską lubelskiej badaczki Marty Kaczmarczyk³². Pozostaje tylko mieć nadzieje, że twórczość tej wybitnej pisarki ukraińskiej stanie się stałym obiektem badań naukowych w Polsce.

LITERATURA

- Jakóbiec M., *Literatura ukraińska*, Warszawa 1962.
- Jakóbiec M., *Lesia Ukrainka i polska literatura romantyczna*, „Slavia Orientalis” 1971, nr 4, s. 371-378.
- Kowalczyk S., *Filozofia kultury*, Lublin 1966.
- Kozak S., *Lesia Ukrainka na tle epoki*, „Slavia Orientalis” 1971, nr 4, s. 355-369.
- Kozak S., *Lesia Ukrainka*, [w:] Ł. Ukrainka, „Kassandra” i inne dramaty, wybór i posłowie S. Kozak, wstęp W. Kubacki, przeł. S. Bury, Kraków 1982, s. 365-374.
- Lompart A., *Ukraina, moja miłość. Rozmowa z prof. Stefanem Kozakiem, kierownikiem Katedry Filologii Ukraińskiej UW*, „Uniwersytet Warszawski” 2003, nr 4, s. 5-7.
- Nieuważny F., *Fenomen Łesi Ukrainki*, [w:] Ł. Ukrainka, *Pieśń lasu*, wybór i wstęp F. Nieuważny, Warszawa 1989, s. 5-6.
- Nieuważny F., *Prometeizm Łesi Ukrainki*, „Slavia Orientalis” 1971, nr 4, s. 379-393.
- Nieuważny F., *Od rodzinnych źródeł ku europejskim. Prometeizm Łesi Ukrainki*, [w:] tenże, *O poezji ukraińskiej. Od Iwana Kotlarewskiego do Liny Kostenko*, Białystok 1993, s. 48-63.
- Reda M., „Kamienny gospodarz” *Łesi Ukrainki w kontekście donżuanerii europejskiej*, [w:] *Wielkie tematy kultury w literaturach słowiańskich*, t. VII, red. M. Bukwałt, T. Klimowicz, M. Maciołek, A. Matusiak, S. Wójtowicz, cz. 2, Wrocław 2007, s. 267-274.

³² M. Reda, *Antyk – tekst, kontekst i intertekst w twórczości Łesi Ukrainki*, „Roczniki Humanistyczne”, 59(2011), z. 7, s. 109-120; t a ż, *Matryca intertekstualna poematu dramatycznego Kassandra Łesi Ukrainki*, [w:] *Волинь Філологічна: текст і контекст. Польська, українська, білоруська та російська літератури в європейському контексті*, упорядник Л. К. Оляндер, Збірник наукових праць, Випуск 6, Частина II, Луцьк 2008, s. 230-240; t a ż, „Kamienny gospodarz” *Łesi Ukrainki w kontekście donżuanerii europejskiej*, [w:] *Wielkie tematy kultury w literaturach słowiańskich*, t. VIII, red. M. Bukwałt, T. Klimowicz, M. Maciołek, A. Matusiak, S. Wójtowicz, cz. 2, Wrocław 2007, s. 267-274; t a ż, „Лісова Пісня” *Лесі Українки в контексті приватного листування письменниці*, [w:] *Слов’янський вісник. Збірник наукових праць. Серія Філологічна. Випуск 6, Рівне 2006, s. 203-208.*

- Reda M., „Лісова Пісня” Лесі Українки в контексті приватного листування письменниці, [w:] *Słowiańskij wistnyk*, Seria „Nauki filologiczne”, (Слов’янський вісник. Збірник наукових праць. Серія Філологічна.), Równe 2006, s. 203-208.
- Reda M., *Antyk – tekst, kontekst i intertekst w twórczości Lesi Ukrainki*, „Roczniki Humanistyczne”, 59(2011), z. 7, s. 109-120.
- Reda M., *Matryca intertekstualna poematu dramatycznego „Kasandra” Lesi Ukrainki*, [w:] *Волинь Філологічна: текст і контекст. Польська, українська, білоруська та російська літератури в європейському контексті*, упорядник Л. К. Оляндер, Збірник наукових праць, ч. 2, Луцьк 2008⁶, s. 230-240.
- Reda M., *Polska recepcja twórczości Lesi Ukrainki*, [w:] *Między Wschodem a Zachodem. Z dziejów kultury pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego*, red. W. Kołbuk, A. Nowacki, L. Puszak, Lublin 2010, s. 295-302.
- Wójtowicz S., *Dramatopisarstwo Lesi Ukrainki. Horyzont aksjologiczny refleksji kulturowych*, Wrocław 2008.
- Козак С., *Концепція Лесиного слова*, „Slavia Orientalis” 1993, nr 2, s. 283-295.
- Козак С., *Концепція Лесиного слова*, [w:] *Календар „Благовіста”*, Górowo Paweckie 1996, s. 145-157.
- Козак С., *Неоромантизм Лесі Українки*, „Вісник Академії наук України” 1992, nr 5, s. 31-37.
- Козак С., *Неоромантична концепція слова Лесі Українки*, „Сучасність” 1993, nr 2, s. 138-144.
- Павличко С., *Дискурс модернізму в українській літературі*, Київ 1999, s. 27-28.
- Поліщук Я., *Міфологічний горизонт українського модернізму*, Івано-Франківськ 2002, s. 143.
- Шерех Ю., *Театр Лесі Українки чи Леся Українка в театрі?*, [w:] *т е н з е, Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології*, t. I, Харків 1998, s. 383-384.
- Забужко О., *Notre dame d’Ukraine: Українка в конфлікті міфологій*, Київ 2007.

ТВОРЧИСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРОФЕСОРА СТЕФАНА КОЗАКА

Резюме

Леся Українка це одна із найвидатніших постатей новітньої української літератури. Її літературна творчість була каталізатором, а то й нерідко рушієм перемін, що відбулися в українському історично-літературному процесі на зламі віків. Сьогодні, майже сто років після її смерті, поетеса продовжує жити у свідомості своїх співгромадян, а літературна спадщина Лесі Українки надалі цікавить багатьох дослідників не тільки з України, але й з інших країн, у тому числі поль-

ських вчених. Одним із них є видатний польський україніст Стефан Козак. Саме ця стаття є спробою прочитання наукових праць згаданого вченого, в яких можемо віднайти дуже цікавий образ Лесі Українки – великої індивідуальної особистості, що у своїй письменницькій еволюції пододала шлях від експериментування в душі народницької поетики до зовсім автономних авторських романтичних концепцій у модерністичному прочитанні.

PROF. STEFAN KOZAK'S INTERPRETATION OF THE WORKS OF LESYA UKRAINKA

Summary

Lesya Ukrainka is one of the most outstanding figures of the Modern-Time Ukrainian literature. Her literary output was a catalyst – and often a leading factor – of changes taking place in the Ukrainian literary development process at the turn of the 20th century. Almost a hundred years after her death, the author is still alive in the awareness of her natives, and her literary legacy is a continuous inspiration for numerous researchers in Ukraine and abroad, including Polish ones. Among the latter is Professor Stefan Kozak, who devoted seven papers to her works. This paper offers a survey of the works of this Polish researcher of Ukrainian literature. His research brings a very intriguing image of Lesya Ukrainka as an outstanding creative mind, who evolved from her initial ethnic poetics towards autonomy and original Romantic conceptions with a degree of modernist tendencies.

Translated by Konrad Klimkowski

Słowa kluczowe: Lesia Ukrainka, neoromantyzm, dramaturgia, mitologia, Stefan Kozak.

Ключові слова: Леся Українка, неоромантизм, драматургія, міфологія, Стефан Козак.

Key words: Lesya Ukrainka, Neo-romanticism, dramaturgy, mythology, Stefan Kozak.